



Förskoleklass

Från 6 års ålder har barn rätt att börja i förskoleklass. Förskoleklass är en egen skolform, med ett stort inslag av skapande arbete och lek.

Förskoleklassen är en frivillig skolform men de flesta sexåringar i Sverige går i förskoleklass. Kommunerna är skyldiga att erbjuda och ordna verksamhet i förskoleklass.

Förskoleklassen finns för det mesta i eller i nära anslutning till den skola som eleverna sedan ska gå i från årskurs 1.

Gå i förskoleklass

Förskoleklassen ska fungera som en övergång mellan förskolan och den obligatoriska skolan. Förskoleklassen ska kombinera förskolans och skolans arbetssätt och metodik.

Syftet med förskoleklassen är att den ska stimulera varje elevs utveckling och lärande och förbereda dem för fortsatt utbildning samt främja elevernas harmoniska utveckling. Lek och skapande ingår som väsentliga delar i verksamheten. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Verksamheten pågår under ungefär tre timmar per dag. Resten av dagen är de flesta eleverna i fritidshem eller i pedagogisk omsorg.

Det är kommunerna som ansvarar för att det finns förskoleklassverksamhet och att eleverna faktiskt erbjuds sådan verksamhet. Verksamhet som anordnas av fristående skolor är ett alternativ till den kommunala verksamheten.

Man kan börja i förskoleklass innan man fyllt 6 år. Man kan också välja att inte börja i förskoleklassen utan börja i den obligatoriska skolan redan som 6-åring. Man kan också välja att vara kvar i förskolan eller inom den pedagogiska omsorgen som 6-åring.

Arbetsmiljö

En bra arbetsmiljö är viktig för att eleverna ska trivas, utvecklas och lära i förskoleklassen. Arbetsmiljön beror på många olika saker. Rummen, möblerna, ljus, ljud och luft har stor betydelse. Hur dagen är strukturerad, personalens förhållningssätt, elevernas delaktighet och inflytande är andra faktorer som påverkar elevernas trivsel i förskoleklassen.

Arbetsmiljölagen gäller för alla förskoleklasser precis som för vilken annan arbetsplats som helst.

Mer information:

På Arbetsmiljöverkets webbplats kan man läsa mer om arbetsmiljölagen och arbetsmiljön i förskoleklassen.

www.av.se/teman/skolan/iskolan

Avgifter

Det kostar ingenting att gå i förskoleklass. Avgifter i samband med ansökan om plats får inte tas ut.

För tiden i fritidshem eller i pedagogisk omsorg får kommunen eller den enskilda huvudmannen ta ut en avgift.

Fritidshem och pedagogisk omsorg

Före och efter skoldagen och under alla lov ska kommunen erbjuda utbildning i fritidshem för elever som går i förskoleklass och så snart det kommit fram att eleven har behov av en sådan plats.

Kommunen ska sträva efter att erbjuda pedagogisk omsorg istället för fritidshem om elevens vårdnadshavare önskar det. Pedagogisk omsorg kan även finnas i enskild regi.

- **Fritidshem** vänder sig till elever i åldrarna 6 år till och med 12 år. Fritidshemmen är för det mesta samordnade med skolan. Samordningen kan gälla personal, lokaler och den pedagogiska undervisningen.
- **Pedagogisk omsorg** tar emot barn i åldrarna 1 år till och med 12 år. Pedagogisk omsorg kan till exempel vara pedagogisk verksamhet för inskrivna barn i anordnarens hem, olika flerfamiljslösningar eller andra verksamheter.

Fritidshem finns för det mesta i nära anslutning till förskoleklassen och skolan och samverkan mellan lärarna och personalen på fritidshemmet är viktig för att ge eleverna möjlighet att kombinera skola och fritidsaktiviteter.

Fritidshemmet ska komplettera utbildningen i förskoleklassen och grundskolan. Fritidshemmet ska även stimulera elevernas utveckling och lärande samt erbjuda dem en meningsfull fritid. Utbildningen ska utgå från en helhetssyn på eleven och elevens behov.

Fritidshemmen har samma läroplan som förskoleklassen och grundskolan.

Huvudregeln är att det är huvudmannen för en förskoleklass eller skola, oavsett om den är offentlig eller enskild, som erbjuder fritidshem. Elevens hemkommun är skyldig att erbjuda fritidshem i de fall en fristående skola inte erbjuder sina elever detta.

Kommunerna ska sträva efter att erbjuda pedagogisk omsorg om elevens vårdnadshavare efterfrågar det. Kommunen ska också ta skälig hänsyn till vårdnadshavarnas önskemål om verksamhetsform (i anordnarens hem, i olika flerfamiljslösningar eller i andra verksamheter).

Läroplanen för förskolan ska vara vägledande men inte bindande för pedagogisk omsorg.

Elevhälsa

Alla elever i förskoleklass erbjuds kostnadsfri elevhälsa.

Elevhälsan ska vara förebyggande och hälsofrämjande. Den ska omfatta medicinska, psykologiska, psykosociala och specialpedagogiska insatser.

Elevhälsan ska ha tillgång till skolläkare, skolsköterska, psykolog och kurator. Utöver dessa ska det finnas tillgång till personal med sådan kompetens att elevernas behov av specialpedagogiska insatser kan tillgodoses.

Styrdokument

Förskoleklassen ingår i ett målstyrt system med ett stort lokalt ansvar. Det är huvudmannen som har det yttersta ansvaret för verksamheten.

För att styra verksamheterna finns olika styrdokument och här ges några exempel:

Skollag

Skollagen, som stiftas av riksdagen, innehåller de grundläggande bestämmelserna om förskoleklassen och andra skolformer samt om fritidshemmet och den pedagogiska omsorgen.

Läroplan

Verksamheten i förskoleklass har samma läroplan som den obligatoriska skolan och fritidshemmen. De första två delarna - ”Skolans värdegrund och uppdrag” samt ”Övergripande mål och riktlinjer” - gäller för förskoleklassen och fritidshemmet. Läroplanens tredje del - ”Kursplaner för skolans ämnen” - gäller inte för förskoleklassen och fritidshemmet eftersom utbildningen där inte består av lektioner eller ämnesundervisning.

Läroplanen bestäms av regeringen.

Mer information:

På Skolverkets webbplats kan man läsa mer om de dokument som styr förskoleklassen, fritidshemmet och den pedagogiska omsorgen.

www.skolverket.se

Särskilt stöd

Verksamheten i förskoleklassen ska anpassas efter varje elevs förutsättningar och behov. Ibland behöver en elev extra stöd. Elever som går i förskoleklass och som är i behov av särskilt stöd ska få det. Vissa elever behöver en mindre insats medan andra kan ha behov av mer stöd, för tillfället eller mer varaktigt.

Det är rektorn som ansvarar för att elevens behov av särskilt stöd skyndsamt utreds.

Välja förskoleklass

En elev ska placeras i den skola som elevens vårdnadshavare önskar att eleven ska gå i. Ibland är det inte möjligt, till exempel om skolan redan har tillräckligt många elever. Kommunen behöver inte ge plats enligt vårdnadshavarens önskemål om det skulle skapa organisatoriska eller ekonomiska problem för kommunen.

Om eleven önskar börja i en förskoleklass som finns i en annan kommun har eleven rätt till det. Om en elev börjar i en annan kommuns förskoleklass ett visst läsår har eleven rätt att gå kvar hela läsåret.

Det går också att ansöka om plats i en förskoleklass som drivs av en fristående skola. Den som önskar en plats på en fristående skola måste själv ta kontakt med den skolan. Det är den mottagande skolan som avgör om den har plats och kan ta emot ett barn. Det är rektorn som beslutar hur många elever som skolan kan ta emot.

Fristående skolor och kommuner får inte ha tester eller prov för att bestämma vilka elever som får en plats på skolan. Tester och prov får inte heller vara ett villkor för fortsatt utbildning vid en skola eller elevgrupp som eleven tillhör.

Fristående skolor

De fristående skolorna är öppna för alla och undervisningen har samma mål som de kommunala skolorna.

Fristående skolor har en annan huvudman (ägare) än kommunen. Huvudmannen kan till exempel vara ett bolag, en stiftelse eller en förening.

De fristående skolorna är godkända och står under tillsyn av Statens skolinspektion. Precis som i de kommunala skolorna är undervisningen i förskoleklassen avgiftsfri. En fristående skola får bidrag från elevens hemkommun.



Påverka i förskoleklassen

I de bestämmelser som styr förskoleklassen och skolan står det att barn och elever har rätt till inflytande, men också att de ska ta ansvar för sin skolgång.

Det är viktigt att skolan samarbetar med hemmen, och även föräldrarna ska kunna ha inflytande över verksamheten i skolan. Detta kan ske på föräldramöten eller genom olika forum för samråd t.ex. föräldraråd.

Hur kan man påverka?

Vid varje förskole- och skolenhet ska det finnas ett eller flera forum för samråd med eleverna och deras vårdnadshavare. Där kan frågor som är viktiga för verksamheten, eleverna och vårdnadshavarna diskuteras. Elever och vårdnadshavare ska även informeras om förslag och ges möjlighet att komma med synpunkter i dessa forum innan beslut fattas. Rektorn och förskolechefen ansvarar för att det finns forum för samråd.

Om man har synpunkter på verksamheten i förskoleklassen och fritidshemmet vänder man sig till:

- **Lärare och annan personal** – om det gäller frågor som handlar om klassen eller gruppen och det som händer en vanlig dag i skolan.
- **Rektor** – om det handlar om ekonomiska frågor eller om personalen inte kan hjälpa till.
- **Ansvarig tjänsteman eller politiker i kommunen** – om det gäller större frågor som rektorn inte kan göra något åt. Hit vänder man sig också om man tycker att rektorn inte lyssnar på åsikterna.
- **Styrelsen för skolan**
Kommunerna har inte ansvar för fristående skolor. Elever vid dessa skolor, och deras föräldrar, ska vända sig till styrelsen för sin skola.

Den som fortfarande inte är nöjd med hanteringen av situationen eller kanske anser att en kommun eller styrelse inte följer de bestämmelser som gäller kan kontakta Skolinspektionen.

Skolinspektionen är tillsynsmyndighet och ska kontrollera att kommunala och fristående skolor uppfyller alla krav, undantaget är enskilt driven pedagogisk omsorg, där kommunen är tillsynsmyndighet.

Information

Föräldrar har rätt att få veta vad som händer i förskoleklassen och i fritidshemmen. För att föräldrarna ska kunna påverka måste skolan vara bra på att informera om sin verksamhet.

Personalen ska regelbundet samtala med föräldrarna om hur barnet trivs och utvecklas. Dessutom ska personalen prata med föräldrarna varje dag om sådant

som har hänt och sådant som ska hända. Naturliga tillfällen för detta är när föräldrarna hämtar och lämnar sina barn.

Minst en gång per läsår ska eleven tillsammans med föräldrarna träffa personalen för att samtala om elevens utveckling och lärande. Samtalet kallas utvecklingssamtal.

Det är också viktigt att föräldrarna intresserar sig av och aktivt tar del av vad barnen gör i förskoleklassen och i fritidshemmen. Graden av engagemang hänger ihop med möjlighet till insyn och inflytande.

Om fler tycker likadant

Ett bra sätt att få igenom sina idéer är att engagera sig tillsammans med andra. Det gäller både barn och föräldrar. Här är några av de viktigaste grupperna som man bör känna till:

- **Föräldraråd** bygger på frivilligt engagemang och finns i många skolor. Föräldraråd brukar bestå av en till två föräldrar per klass. I föräldrarådet diskuterar man skolfrågor och vanligen utses några representanter som har kontakt med skolans personal. Att engagera sig i ett föräldraråd är ett bra sätt att få inblick i skolans verksamhet och är dessutom en möjlighet att påverka i skolfrågor som man tycker är viktiga.
- I en **föräldraförening**, tar man upp frågor som handlar om skolan, driver opinion och påverkar. De frågor man tillsammans bestämmer sig för att driva förs sedan vidare, till exempel till rektorer och ansvariga tjänsteman och politiker i kommun eller stat.

Välja förskoleklass

Ett sätt att påverka är via möjligheten att välja eller ansöka om förskoleklass och skola. Denna möjlighet ställer krav på kvaliteten i skolornas verksamhet.

Det bästa man kan göra är att ta kontakt med den eller de skolor man är intresserad av och ställa frågor, gå på besök, prata med rektor, personal och andra föräldrar.

Man kan också fråga efter resultat från utvärderingar av verksamheten och elevenkäter.

Vad kan man påverka?

Alla som arbetar i förskoleklass ska arbeta för att ge eleverna möjlighet till inflytande. Eleverna ska kunna påverka även andra saker än undervisningen, till exempel hur skolgården ska se ut, vad man kan göra för att ingen ska känna sig utanför eller om flickorna och pojkarna har lika mycket att säga till om.

Arbetsmiljön

Det är viktigt att alla är med och arbetar för en bra arbetsmiljö i förskoleklassen och fritidshemmen. Rätten till inflytande gäller även eleverna i förskoleklass, men måste naturligtvis anpassas efter ålder.

Personalen ska ge eleverna förståelse för vad arbetsmiljö kan vara och att uppmuntra dem att säga till om sådant de inte tycker är bra, till exempel att en spik sticker ut på ett lekredskap på skolgården, att ljudnivån är för hög eller att någon kanske blir retad.

Personalen kan i sin tur prata om arbetsmiljön med skolans rektor. Om inget händer kan man gå vidare till den tjänsteman i kommunen som är ansvarig för förskoleklass och skola, och i sista hand till Arbetsmiljöverket.

Om problemen är akuta, det vill säga om det är risk för olyckor eller om miljön är direkt farlig, bör man omedelbart vända sig till rektorn.

Mer information:

På Arbetsmiljöverkets skolwebb kan man läsa mer om arbetsmiljölagen och arbetsmiljön i skolan. Här finns också tips på hur man kan arbeta för att förbättra arbetsmiljön.

www.av.se/teman/skolan

Trivsel och trygghet

Alla ska kunna känna sig trygga i förskoleklassen. Elever har rätt att gå till skolan utan att riskera att bli retade eller orättvist behandlade.

Mobbning eller kränkande behandling

Personalen i förskoleklassen och fritidshemmen är skyldig att aktivt förebygga mobbning och kränkande behandling och snabbt få slut på det när det förekommer.

Kränkande behandling kan vara att man upprepade gånger blir retad för hur man ser ut, att man är blyg eller annorlunda. Kränkande behandling kan också vara tyst, genom att man inte får vara med. Våld och olika hot är också kränkningar.

Om en elev känner sig mobbad eller kränkt i skolan ska hon eller han berätta det för personalen. Personalen är skyldig att meddela det till rektorn, som i sin tur är skyldig att meddela kommunen eller huvudmannen för den fristående skolan. Huvudmannen är även skyldig att snabbt ta reda på vad som hänt och göra det som krävs för att det inte händer igen.

Om man som barn eller förälder upplever att skolan inte gör tillräckligt kan man ta kontakt med Barn- och elevombudet som kan driva ärendet vidare. Dit kan man också vända sig om ett barn känner sig kränkt av en lärare eller annan personal. Barn- och elevombudet finns på Skolinspektionen och jobbar för barns och elevers rättigheter i skolan.

Det är skolans ansvar att få slut på mobbning och kränkande behandling, inte barnens eller föräldrarnas.

Planer mot diskriminering och kränkande behandling

På alla skolor måste det finnas en plan mot diskriminering och kränkande behandling. I planen ska det stå vad skolan behöver göra för att elever inte ska

känna sig kränkta och hur man ska undvika det i framtiden. Planen ska tas fram årligen och följas upp tillsammans med eleverna. Elevernas deltagande ska anpassas efter deras ålder och mognad.

Planen finns för att se till att alla barn och elever har lika rättigheter oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller funktionshinder. Planen ska också hjälpa till att förebygga och förhindra trakasserier och annan kränkande behandling.

Mer information:

Läs mer om Barn- och elevombudet, barn- och elevskyddslagen och lika-behandlingsplaner.

www.skolinspektionen.se/sv/BEO/

Barnombudsmannen arbetar för barns och ungas rättigheter i samhället.

www.barnombudsmannen.se

Bris är en organisation som arbetar för barns rättigheter i samhället.

www.bris.se

Verksamheten

I läroplanen står det att eleverna i förskoleklassen har rätt till inflytande över verksamheten.

Elevernas rätt till inflytande

När personalen planerar verksamheten ska de ta hänsyn till elevernas behov och det eleverna är intresserade av. Personalen i förskoleklassen och fritidshemmen ska försöka få alla elever att uttrycka sin åsikt. På så sätt ges eleverna möjlighet att påverka sin situation.

Eleverna ska också få delta i utvärderingen av verksamheten.

Flickor och pojkar ska ha lika stort inflytande över verksamheten. Personalen ska behandla flickor och pojkar lika och ge elever lika mycket uppmärksamhet, oavsett kön.

Föräldrarnas rätt till inflytande

Om man som förälder har åsikter om undervisningen eller andra frågor som rör barnets situation i förskoleklassen ska man i första hand prata med personalen och i andra hand med rektorn.